

Dormán András

A Franciaországon kívüli európai frankofón államok

A francia mint első nyelv Belgiumban és Luxemburgban

A tanulmány a francia mint első nyelv helyzetét mutatja be a Franciaországon kívüli európai frankofón államokban. A francia nyelvű dokumentumokban az *európai* melléknevet sokszor az *uniós*, *európai unióbeli* fordulat szinonimájaként használják. Jelen írás is így értelmezi az *európai* szót, vagyis lemond Monaco, Andorra és Svájc helyzetének az ismertetéséről, és csak a két Franciaországon kívüli uniós tagállam, Belgium és Luxemburg bemutatására koncentrálnak.

Belgium és Luxemburg a frankofón államok között

A Frankofónia Nemzetközi Szervezetét (*L'Organisation internationale de la Francophonie*) a francia nyelvet használó és a francia kultúrkörhöz is tartozó államok, régiók alkotják. A fogalmat egyaránt lehet földrajzi, politikai, gazdasági és nyelvészeti megközelítésből értelmezni. Belgium és Luxemburg az európai frankofón államok közé tartoznak, a francia nyelv pedig e területeken *langue héréditaire*, azaz 'örökölt nyelv' (Perret 2008: 65). Ennek oka Franciaország földrajzi közelsége, illetve az, hogy a történelem során a nyelvi és a kulturális határok ezeken a területeken sem estek egybe a politikai határokkal (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 41).

A frankofón beszélőközösségeket nyelvi kompetenciáik szerint is szokás csoportosítani. A szóban forgó két állam francia nyelvű közösségei az úgynevezett valódi beszélők közé tartoznak, vagyis anyanyelvi szintű nyelvtudással rendelkeznek (Perret 2008: 74). Vallónia-Brüsszel lélekszáma hozzávetőlegesen 4 300 000 fő, Luxemburg lakosainak száma pedig 549 680 fő (1; 2). A Franciaországon kívüli francia nyelvváltozatokat, amelyek többé-kevésbé eltérnek a franciaországi hexagonális franciától, szokták többes számú alakban *les français nationaux* 'nemzeti franciák' néven említeni többek között Québecben, Belgiumban és Luxemburgban is (Perret 2008: 71). A többes szám kifejezésre juttatja, hogy az eltérő történelmi fejlődésből, a földrajzi távolságból és más természeti és társadalmi okokból következően a francia nyelvváltozatok eltérő fejlődést mutatnak. Ugyanakkor minden esetben egyetlen nyelv, a francia változatairól van szó, és az eltérések a kölcsönös megértést nem akadályozzák. A *nemzeti* jelző pedig kifejezi, hogy ezen országok, régiók és beszélőközösségek is sajátjuknak tartják a francia nyelvet. A különböző változatok között nem lehet értékbeli különbséget tenni.

A belgiumi és a luxemburgi francia néhány sajátossága

A belgiumi és a luxemburgi francia köznyelv csekély különbséget mutat a franciaországi standard változathoz, a francienhez képest. Ez magyarázható a földrajzi közelséggel és a történelem során folyamatosan fennálló szoros és sokrétű kapcsolatokkal. A különbségek csak a fonetika és a lexikon szintjén jelentkeznek.

A belgiumi francia beszélők szájából hallhatjuk például az alábbi kifejezéseket: *ajoute* (f: féminin 'nőnemű') 'számla', *carte-vue* (f) 'képeslap', *légumier* (m: masculin 'hímnemű') 'zöldséges', *nonante* 'kilencven', *tomber faible* 'elájul' (Walter 1988: 197). Morfológiai és szintaktikai különbségek nincsenek a franciaországi standard változathoz képest. A legátfogóbb és leghíresebb francia normatív nyelvtan,

a *Bon Usage* című mű is egy belga nyelvész, Maurice Grevisse tollából született (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 41). A belga francia és a luxemburgi francia is szoros kontaktusban volt a némettel, illetve a különböző germán, németalföldi nyelvekkel, amelyek főleg a szókincset gyarapították. Például: *bourgmestre* 'polgármester', *fricassée* 'szalonnás rántotta' (Bárdosi–Karakai 2008: 56). A luxemburgi francia szókészlet részét képezik az *académien* (m) 'egyetemista', a *blâmage* (m) 'baki', a *numéro* (m) 'osztályzat' kifejezések (Bárdosi–Karakai 2008: 348).

A belgiumi francia fonetikai sajátosságai között bizonyos vonások nemcsak a területen megfigyelhető jelenségek, hanem egy adott nyelvterület perifériáján rendszeresen jelentkeznek. Ilyen például a konzervatív, archaizáló jelleg. A belgiumi francia jobban őrzi a francienben már eltűnően lévő fonetikai oppozíciókat, például a *brun* [brœ] 'barna' és *brin* [brē] 'szál' vagy a francienben a lehető legtöbbször elhagyott, bizonytalan [ə] hangot. Említést érdemel még a [j] glide, azaz siklóhang gyakori megjelenése, például *amie* [amij] 'barátnő', *théâtre* [tejatR] 'színház', a veláris [ɑ] és palatális [a] közötti oppozíció fenntartása, amely nem hangszín-megkülönböztetésen, hanem hosszúságbéli különbségen nyugszik: *patte* [pat] 'mancs' és *pâte* [pa:t] 'tészta' (Walter 1988: 196; Bárdosi–Karakai 2008: 56).

Fontos azonban megjegyezni, hogy a nagy társadalmi mobilitásnak, valamint a médiának köszönhetően sok sajátosság eltűnően van. Vallónia tiszteletben tartja az unió által előírt törvényeket és irányelveket a regionális és kisebbségi nyelvek védelme érdekében. Az 1991-ben létrehozott *Conseil des langues régionales endogènes* (Endogén Regionális Nyelvek Tanácsa) feladata a *chamenois*, a *lorrain*, a *picard*, a *wallon*, a *francique*, a *limbourgeois*, a *luxembourgeois*, a *brabançon* és a *bruxellois* dialektusok ápolása (North–Saragosse 2007: 21–22). A helyi változatokat egyre jobban kiszorítja Vallóniában a francia a formális és az informális érintkezések során is (Bartha 2005: 55).

A francia nyelv múltja és jelene Belgiumban

Belgium nyelvi megosztottságának kialakulása az ókorra nyúlik vissza. A mai francia és flamand nyelvi határ körülbelül egybeesik a római limes vonalaival. A területet Julius Caesar hódította meg galliai hadjáratai során, majd a helyi törzsek után *Gallia Belgica* néven provinciává szervezte a területet (Bárdosi–Karakai 2008: 54). Belgium Nyugat-Európa két legjelentősebb nyelvcsaládjának, a germán és az újlatin nyelveknek a határán fekszik. Bár a nyelvek és a nyelvi határok az idő múlásával változnak, elmondható, hogy már a kora középkorban kirajzolódott egy markáns nyelvi határ, amelynek keleti végpontja Verviers, nyugati végpontja Courtrai (Abalain 2007: 80–81).

Az e határvonaltól délre fekvő történelmi régió, Vallónia, messze túlnyúlt a ma kirajzolódó politikai határvonalon. Nyelvi és kulturális egységet alkotott Észak-Franciaországgal, sőt 1214-től a bouvines-i csatában győzelmet arató Franciaország részévé vált (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 42). Belgium nemcsak nagy nyelvcsaládok, hanem a nyugati történelmet formáló államalakulatok, Franciaország, Anglia és a Német-római Császárság közé ékelődött. A legnagyobb befolyást nyelvi szempontból Franciaország gyakorolta erre a területre. A francia nyelv elterjedése egyrészt a romanizációig vezethető vissza, másrészt használatát elősegítette a XIII. századtól a régió Franciaországhoz való csatolása, harmadrészt a németalföldi területek életében kiemelkedő szerepet játszott a kereskedelem. Nemcsak a francia királyi udvarral történő kereskedelem nyelve volt a francia, hanem Hódító Vilmos hastingsi győzelme (1066) után az angol királyi udvar nyelve is az lett (Bárdosi–Karakai 2008: 26). Így érthető, hogy a francia nyelv a vallon és a flamand területeken egyaránt fontos szerephez jutott, és a közigazgatás, a kereskedelem és a vallás nyelvévé vált (Walter 1988: 195). Belgium 1477-től a Habsburgok birtokába került, de a spanyol ági Habsburgok nem törekedtek sem a spanyol, sem a német nyelv terjesztésére. Az udvar és az arisztokrácia nyelve többnyire a francia volt. A XVI. század egyik legjelentősebb uralkodójának, V. Károlynak is francia volt az anyanyelve (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 43). A XVII. századtól az abszolutista Franciaország gazdasági, politikai súlyának, a Francia Akadémia nyelvészeti munkájának, a pedagógiai nyelvtanok

megjelenésének, az irodalmi és az intellektuális élet virágzásának, a gyarmatbirodalom fokozatos kiépítésének, majd a felvilágosodás eszmerendszerének köszönhetően a francia nyelv vált a nemzetközi érintkezések legfontosabb nyelvév. Mindennek tükrében érthető, hogy a Franciaország közvetlen szomszédságában lévő Belgiumban a francia nyelv használati köre egyre sokrétűbb és szélesebb körű lett, presztízse tovább nőtt. A felvilágosodás időszakában a flamand elit elfranciásodása rohamos léptekben zajlott, ráadásul a napóleoni éra idején Belgium ismét Franciaország részévé vált. Így 1815-ben, Napóleon bukását követően a Hollandiához kerülő Belgiumban még flamand körökben is komoly ellenállásba ütközött a – nemcsak területileg, hanem szociolektálisan is sokféle flamand változattól nagyban különböző – holland nyelv hivatalossá tétele (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 44).

Az 1830-ban létrejövő független Belgiumban, bár kimondták a nyelvek szabadságát, a Verviers–Courtrai-vonal nemcsak földrajzi-nyelvi határnak bizonyult, hanem szociológiaiainak is. Flamand területeken is a francia volt az oktatás, a bíraskodás és a közigazgatás nyelve, de a műveltebb flamand körökben az informális kommunikációs helyzetekben is széles körben használták, megkülönböztetve magukat az iskolázatlan helyi flamand változatokat beszélő városi munkásoktól és vidéki parasztoktól (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 44). A XIX. században felgyorsuló iparosodás főleg a nehézipar számára alapanyagot biztosító vallon területekre eső bányavidéken bontakozott ki, és ez még jobban elmélyítette a flamandok és a vallonok közötti társadalmi szakadékot. A flamand nyelv rehabilitációja a papsághoz kapcsolódik: tanulmányozták a flamand nyelvváltozatokat, pamfleteket, flamand nyelvű irodalmi műveket jelentettek meg, szorgalmazták a flamand nyelven történő oktatás lehetőségeinek a megteremtését (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 44). A művelt holland köznyelvet (*Algemeen Beschaafd Nederlands*) referenciának tekintve kidolgozták a normalizált flamand nyelvváltozatot (Abalain 2007: 80–81). A flamand kispolgárság pedig ráébredt, hogy társadalmi felemelkedésüknek egyik kulcsa a nyelvi hátrányuk leküzdése, ezért fokozatosan követeltek jogokat a flamand nyelv számára. A XIX. század végén a flamand nyelv az egyetemi oktatásban még nem kapott szerepet, de az általános iskolai képzésben már igen. 1889-től az igazságszolgáltatásban is bevezették a használatát, majd 1898-ban a törvények két – egymással egyenértékűnek tekintett – nyelven történő megfogalmazását írták elő (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 44). A német nyelv kérdése 1919-ben a Párizs környéki békeszerződések után merült fel először. Egy 1921-es törvény a kétnyelvűséget szorgalmazta országszerte, majd 1932. június 18-án született meg az a törvény, amely az országot négy nyelvi régióra osztotta. E rendelkezés a flamand területeken kizárólag a flamand nyelvet ismeri el hivatalos nyelvként, használata kötelező az oktatásban, a közigazgatásban, a vállalati dokumentációban és az állásajánlatok megszövegezésében. A vallon területeken pedig a franciát illetik meg hasonló kizárólagos jogok (North–Saragosse 2007: 18–20). A kereskedelmi kapcsolatok lebonyolításában az ügyfelek nyelvét, igényét veszik figyelembe, a fogyasztói szférában pedig a vásárlók igényeit (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 46).

Brüsszelben, bár flamand területre eső kétnyelvű város maradt, mindkét nyelv használatára lehetőséget biztosítanak. Az eredeti koncepció szerint a régiók határait 10 évente felülvizsgálták volna nyelvi adatgyűjtések alapján. A vegyes lakosságú közösségekben, ahol a kisebbségi nyelv használóinak aránya elérte a 30%-ot, a törvény garantálta a kisebbségi nyelven történő ügyintézés lehetőségét (North–Saragosse 2007: 18). 1947-től azonban a népszámlálásokban nem tüntették fel a nyelvi adatokat, és ezt azzal magyarázzák, hogy a flamand kormány nem kívánt számszerűen szembesülni Brüsszel egyébként nyilvánvaló fokozatos elfranciásodásával. A francia nyelv terjedése a XIX. században betelepülő vallon munkások érkezésével, valamint a nemcsak számában, hanem gazdasági és politikai súlyában is jelentős frankofón bankárcsaládok és üzletemberek városba településével magyarázható. A XX. század második felében pedig a magas születési rátát mutató, főleg maghrebi munkások érkezésével, akiknek az első vagy az arab mellett a második nyelve a francia (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 46). A 2001. június 14-én kiadott rendelet *classes-passerelles* – körülbelüli fordításban 'hídostályok' – indítását tette lehetővé. A Belgiumban működtetett *classes-passerelles* elvei hasonlóak a franciaországi FLS-hez (*français langue de*

scolarisation), azaz a 'francia mint beiskolázási nyelv' módszereihez. Ennek keretében a franciául nem tudó, illetve a francia nyelven folyó tanuláshoz nem elég jól tudó, első generációs bevándorlók számára kis létszámú csoportokat hoznak létre a diákok nyelvi hátrányainak a leküzdése érdekében. Ezekben a nyelvi csoportokban azok a 2–18 éves korúak tanulhatnak, akik egy évnél kevesebb időt töltöttek eddig az országban (North–Saragosse 2007: 21). A flamand környezetben lévő frankofón közösségek növekedését szokták a brüsszeli „olajfolt” terjedésének nevezni. Brüsszelben a többnyelvűséget gyakran nem több nyelv használati lehetőségének tekintik, hanem kényszerhelyzetnek. A flamandok a lélekszámuknál nagyobb kvóták biztosításával próbálják reprezentálni a flamandot a munkaerőpiacon. A legtöbb pozíció betöltéséhez azonban három nyelv, a francia, a flamand és a német ismerete is elvárt (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 46–47). A két tannyelvű oktatás is számos vitát szül. A frankofón érvek szerint a francia–flamand kétnyelvűség nem egyenértékű a flamand–francia kétnyelvűséggel. Míg a flamandok számára a francia nyelv elsajátítása egy fontos nemzetközi közvetítő nyelv tanulását jelenti, addig a francia ajkúak számára a flamand csupán arra nyújt lehetőséget, hogy Brüsszelben vállaljanak munkát (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 47). Az érv kétségkívül meggyőző, hiszen a német kisebbség és a bevándorlók is szívesebben választják a franciát a flamanddal szemben. Ugyanakkor nyelvészeti szempontból fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a többnyelvűség mellett nemcsak a munkaerőpiaci értéket lehet megemlíteni, hanem a több nyelv ismerete – függetlenül attól, hogy mely nyelvekről van szó – hozzájárul többek között a kognitív funkciók fejlesztéséhez, a kreativitáshoz, az interkulturális kompetenciák fejlesztéséhez, a több nézőpontot tartalmazó információk gyorsabb megszerzéséhez. Így a flamand nyelv tanulása sem tekinthető értéktelennek. A flamandok a frankofón közösségekben folyó flamand, illetve holland nyelv oktatásának a minőségét kritizálják, míg a frankofón közösségek a flamand–francia két tannyelvű oktatók franciaoktatásával elégedetlenek (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 47).

1962-ben a lakosok véleményének figyelembevételével törekedtek a közigazgatási és a nyelvi határok kölcsönös megfeleltetésére. Ezért néhány közösségnek zónát kellett váltania, így került át például a vallóniai Liège tartományból a frankofón közösségű Fourons a flamand Limbourg tartományba. A Vallóniába kerülő flamand kisebbségnek és a Flandriába kerülő vallon kisebbségnek szinte semmilyen nyelvi jogot nem biztosítottak. Belgiumban ugyanis a területi elv érvényesül, vagyis maga az ország többnyelvű, de ahogy láttuk, egy-egy területen csak egy nyelv rendelkezik hivatalos státusszal (Bartha 2005: 49, 54). Egy 1963-as törvény értelmében a flandriai frankofón magániskolákban szerzett bizonyítványokat nem ismerték el, és természetesen Vallóniában sem ismerték el a flamand magániskolákban szerzett bizonyítványokat. Egyes, nyelvi határ közelében lévő egyes lakosságú közösségekben végül biztosítottak úgynevezett nyelvi könnyítést (*facilité linguistique*), az e területeken élők szabadon választhattak, hogy például mely nyelven készítik el az adóbevallásukat. A könnyítések azonban nem vonatkoztak a közösségek vezetőire, tisztviselőire. A polgármesternek a hivatalos eljárások során azt a nyelvet kellett kötelezően alkalmaznia, amelyik nyelv zónájában a közösség található. A nyelvi ellentét egyik leghírhedtebb eseménye a francia és a flamand nyelvű képzést is nyújtó, flamand területen lévő louvain-i egyetemről (*Université catholique de Louvain*) a francia ajkú hallgatók és oktatók elüldözése volt. Ennek következtében alakult meg *Louvain-la-Neuve* néven Brabant tartományban a francia nyelvű képzéseknek otthont adó új egyetem. A viszálykodás eredményeképpen a frankofón és a németalföldi nyelvközösség szívesebben kommunikál egymással a számukra semleges angol nyelven (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 45–47). A hivatalos érintkezések, bilaterális és multilaterális tárgyalások során megszokottá vált egy olyan semleges nyelv választása, amely egyik félnek sem anyanyelve. Így egyik résztvevő sem rendelkezik nyelvi, kulturális, országismereti vagy pszicholingvisztikai fölényrel a másikkal szemben (Nanovfszky 1999: 49–50).

1993. január 1. óta Belgium három (francia, flamand és német) közösségből álló föderális állam, amely három régióra oszlik, Vallóniára, Flandriára és Brüsszelre. Mindegyik közösség maga felelős az oktatásügyéért, a kultúrpolitikájáért (beleértve a nyelvvoktatást is), valamint az e területekhez fűződő nemzetközi kapcsolatok ápolásáért, fejlesztéséért. A nyelvvoktatással és nyelvhasználattal kapcsolatos

törvények betartását ellenőrzik. A *Conseil supérieur de la langue française* (Francia Nyelv Legfelsőbb Tanácsa) kutatásokat végez, elemzéseket készít a francia nyelvű közösség nyelvi helyzetéről, nyelvhasználati sajátosságairól. A *Service de la langue française* feladata a francia nyelv népszerűsítése, így többek között gondozza az új kifejezéseket tartalmazó terminológiai folyóirat, a *Terminologies nouvelles* kiadását is. A nemzetközi frankofón közösséggel való szorosabb kulturális együttműködés jegyében a belga francia közösség központot működtet Párizsban és a frankofón nyelvpolitikában meghatározó szerepet betöltő kanadai Québecben. A francia mint első nyelv oktatási programjáról, tartalmáról, céljairól részletes ismertetést nyújt a *Fédération Wallonie-Bruxelles* hivatalos honlapjának *Enseignement* menüje (1).

A francia nyelv múltja és jelene Luxemburgban

Luxemburg előbb grófság, majd hercegség volt. A középkorban több uralkodót adott a Német-római Birodalomnak és Európa más államainak is. Függetlenségét azonban nem tudta megőrizni; Burgundia, majd a Habsburg Birodalom, később Franciaország része lett. 1815-ben, Napóleon bukását követően Belgiumhoz hasonlóan Hollandia részévé vált, amelytől csak 1890-ben függetlenedett (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 49). 1831-ig a hercegséghez tartozott a Belgium függetlenedésével Vallóniához kerülő francia nyelvű Luxemburg tartomány (Abalain 2007: 81). 1922-ben gazdasági unióra lépett Belgiummal, később pedig a Benelux államok egyik tagja lett (Picoche–Marchello-Nizia 1996: 49). Összességében elmondható, hogy pozíciójából, földrajzi méreteiből és lakosainak számából adódóan Belgiumhoz hasonló utat járt be a nagyhercegség. Következésképpen a francia nyelv elterjedése a középkortól kezdve is ugyanazon okokkal magyarázható, mint Belgium esetében. Már az 1236-ban keletkezett, a főváros státuszát meghatározó charta is francia nyelven íródott. A kancellária pedig 1354-től a francia és a német nyelvet felváltva alkalmazta. A hercegség uralkodócsaládjának sarjai a késő középkortól a francia udvarban nevelkedtek, ennek emlékét őrzi Párizsban a *palais du Luxembourg* és a *jardin du Luxembourg* is (Bárdosi–Karakai 2008: 347–348).

Az 1984-es alkotmány 1. cikke kimondja, hogy a luxemburgi nyelv a nemzeti nyelv, a 2. cikk pedig hozzáteszi, hogy a nemzeti nyelv mellett a németet és a franciát is lehet alkalmazni a jogi és a közigazgatási életben. Mint általában a többnyelvű környezetben, a nyelvek használati köre között funkcionális megoszlás figyelhető meg. A luxemburgit, amelyet már az óvodában is használnak és tanítanak, egyfajta biztosítéknak tartják a társadalmi kohézió fenntartására, az ország nyelvi „töredezettségének” orvoslására (North–Saragosse 2007: 107). A francia nyelv oktatása a német nyelven történő alfabetizációt követően a 2. osztály 2. félévében kezdődik, az írott franciával a 3. évfolyamon kezdenek el foglalkozni. A felső tagozaton több tantárgyat, például a matematikát és a történelmet is francia nyelven oktatják. A magyar oktatási rendszer 9. évfolyamának megfelelő osztályától válik a francia – a németet felváltva – az oktatás általános nyelvévé. A francia és a német nyelv súlyának váltogatásával a többnyelvűség balanszának a kialakítására törekednek. A nyelvi kompetenciák egyensúlyának tökéletes megteremtésére azonban sokszor nincs lehetőség. 2007-től kezdve több reform és módosítás látott napvilágot. Sok luxemburgi diák számára megterhelőnek bizonyult a luxemburgi, a francia és a német párhuzamos tanulása, illetve az e nyelveken történő több tannyelvű képzésben való részvétel. E három nyelv mellett a nemzetközi tendenciáknak és igényeknek megfelelően az utóbbi évtizedekben megjelent az oktatásban az angol mint idegen nyelv. Luxemburgban számos külföldi család él, és sok, főleg olasz és portugál vendégmunkás telepedett le. Azoknak a gyermekeknek szerveznek külön csak francia vagy csak német nyelvű képzéseket, akik mindössze néhány évet töltenek a luxemburgi oktatási rendszerben. A romanofón bevándorlók olasz vagy portugál anyanyelvű gyermekei számára a francia nyelv elsajátítása bizonyul könnyebbnek. A diplomata gyermekeknek úgynevezett európai osztályokat is biztosítanak, lehetőség van francia nyelvű nemzetközi érettségit tenni, illetve az oktatás teljes időtartama alatt francia típusú képzésben részt venni. Az érettségi sikeres letételéhez is szükségesnek bizonyultak a reformok. A luxemburgiak az európai nyelvi felméréseken mindig a legjobbak között szerepelnek, 98%-uk tud legalább egy, 84%-uk két és 61%-uk három idegen nyelven hétköznapi kommunikációban részt venni (3).

A nyelvtanulás az általános iskolai oktatás 50%-át tette ki, ebből adódóan a nem nyelvi órák tananyagában komoly lemaradás következett be. 2003-ban nyitotta meg kapuit a luxemburgi egyetem, de kapacitása az ország méreteiből adódóan véges, számos képzést nem indítanak, illetve a létező szakirányok nem mindegyike indul francia nyelven. A reformoknak köszönhetően azonban az utóbbi években sikeres a luxemburgi fiatalok franciaországi, belgiumi vagy más frankofón országok egyetemein történő francia nyelven folyó tanulmányokra való felkészítése. Az oktatási reformok, illetve a megváltozott nemzetközi nyelvi környezet, vagyis az angol nyelv dominanciája miatt a francia használati köre és módja folyamatosan módosul Luxemburgban. Míg a törvényhozásban a francia továbbra is kizárólagos, csak a franciául megfogalmazott jogi szövegeket fogadják el hitelesnek, addig a pénzügyi szektorban az angollal szemben veszített pozíciójából a francia. A német a televízióban, a közlekedés és a kommunikáció szektorában tört előrébb, míg a francia használata szélesebb körűvé vált az építőiparban és a humán erőforrás ágazatában (North–Saragosse 2007: 102–110). A luxemburgi oktatási rendszerről és a nyelvoktatásról a *men.lu* nevű honlapon kaphatunk részletes tájékoztatást (4).

Összegzés

Belgium és Luxemburg területük és lakosaik száma tekintetében nem jelentősek. Fejlett és komoly hagyományokkal rendelkező, megújulásra képes oktatási rendszerűeknek, tudományos és intellektuális műhelyeknek köszönhetően azonban a francia nyelv, nyelvészet és kultúra ápolásában, kutatásában és terjesztésében fontos szerepet játszanak. A konferenciaturizmusnak és számos nemzetközi szervezet székhelyének otthont adó városok (Brüsszel, Luxembourg) a francia nyelvi környezetnek, a francia nyelvet széles körben alkalmazó kiszolgáló személyzetnek és a titkárságoknak, a francia médiakörnyezetnek köszönhetően hozzájárulnak az európai többnyelvűség fenntartásához.

Irodalom

- Abalain, Hervé 2007. *Le français et les langues historiques de la France*. Éditions Jean-Paul Gisserot. Párizs.
- Bartha Csilla 2005. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Bárdosi Vilmos – Karakai Imre 2008. *A francia nyelv lexikona*. Corvina Kiadó. Budapest.
- Nanovfszky György 1999. A nemzetközi tárgyalások nyelvi problémái. *Kultúra és Közösség* 3: 49–56.
- North, Xavier – Saragosse, Marie-Christine 2007. *Les politiques des langues en Europe*. Ministère des affaires étrangères et Ministère de la culture et de la communication. Paris.
- Perret, Michèle 2008. *Introduction à l'histoire de la langue française*. Armand Colin. Párizs.
- Picoche, Jacqueline – Marchello-Nizia, Christiane 1996. *Histoire de la langue française*. Nathan. Párizs.
- Walter, Henriette 1988. *Le français dans tous les sens*. Robert Laffont. Paris.

- (1) Fédération Wallonie-Bruxelles. http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=fwb_gographie_donnes (2015. november 1.)
- (2) Az Európai Unióról. http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/luxembourg/index_hu.htm (2015. november 1.)
- (3) Les Européens et leurs langues. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_fr.pdf (2015 november 1.)
- (4) Men.lu. <http://www.men.public.lu/fr/systeme-educatif/langues-ecole-luxembourgeoise/index.html> (2015 november 1.)

Dorman, Andras: European Francophone states outside France. French as a first language in Belgium and Luxembourg

Az írás szerzőjéről

Dormán András

doktori hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi

Doktori Iskola, Romanisztika Program, Budapest

dorman.andras[kukac]gmail.com